

Кошель А.П.

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти
Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка

Кошель В.М.

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти
Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

У статті розглянуто практичне формування професійно-педагогічної культури майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу передбачає інтенсифікацію процесу професійного становлення та самовизначення майбутнього фахівця, актуалізацію та поглиблення теоретичних знань, активізацію процесу формування педагогічних умінь, професійно значущих якостей особистості, створення умов для формування позитивної професійної «Я»-концепції, розкриття творчого потенціалу особистості як суб'єкта педагогічної діяльності й культури, самореалізацію професійно-педагогічних прагнень і здібностей. Висвітленню деяких аспектів формування професійно-педагогічної культури як способу творчої самореалізації особистості майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу присвячена наша стаття.

Ключові слова: професійне становлення, самовизначення майбутнього фахівця, професійно-педагогічна культура майбутній вихователя дошкільного навчального закладу.

В статье рассмотрены практическое формирование профессионально-педагогической культуры будущего воспитателя дошкольного учебного заведения предусматривает интенсификацию процесса профессионального становления и самоопределения будущего специалиста, актуализацию и углубление теоретических знаний, активизацию процесса формирования педагогических умений, профессионально значимых качеств личности, создание условий для формирования положительной профессиональной «Я»-концепции, раскрытие творческого потенциала личности как субъекта педагогической деятельности и культуры, самореализации профессионально-педагогических стремлений и способностей. Освещению некоторых аспектов формирования профессионально-педагогической культуры как способа творческой самореализации личности будущего воспитателя дошкольного учебного заведения посвящена наша статья.

Ключевые слова: профессиональное становление, самоопределение будущего специалиста, профессионально-педагогическая культура будущий воспитателя дошкольного образовательного учреждения.

The article deals with the practical professional pedagogical culture formation of the future nursery teacher that provide the process's intensification of the future specialist's professional development and self-determination, actualization and deepening of theoretical knowledge, the process's activation of forming pedagogical skills, professionally significant qualities of personality, creating conditions for the formation of positive professional "I" – Concept, the disclosure of creative potential as a subject of educational work and culture, self-fulfillment of professional and educational aspirations and abilities. Our article dedicated for coverage of some aspects of professional pedagogical culture as a means of the future nursery teacher's creative self-realization.

Key words: professional development, future specialist's self-determination, professional and pedagogical culture of future nursery teacher.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Місце освіти на сучасному етапі розбудови незалежної Української держави визначається чинниками: перехід до демократичної правової держави, до ринкової економіки, необхідність подолання відставання країни від світових тенденцій

економічного і суспільного розвитку. Законодавчими органами держави України прийнято ряд документів, які включають в себе комплекс заходів щодо підвищення рівня української освіти – від дошкільної до вищої та підвищення кваліфікації. Особлива увага приділяється дошкільній освіті – початковій ланці в загальній системі навчання. Соціаль-

не замовлення суспільства на педагога дошкільного освітнього закладу вимагає нових підходів до підготовки таких фахівців для роботи з дітьми дошкільного віку, що володіють професійно-педагогічною культурою. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті підкреслюється, що головною запорукою успішного виконання місії освіти стає якість підготовки вихователя дошкільного навчального закладу, його здібність до саморозвитку і самореалізації у професійній діяльності, до продуктивної творчої діяльності в контексті надбань вітчизняної і світової культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

О. Бондаревська, І. Ісаєв, В. Сластьонін, Н. Шеховська та ін. засвідчують активний розвиток культурологічного напрямку, де розглядаються умови, розкриваються зміст і механізми формування різних компонентів професійно-педагогічної культури вчителя: методологічний (В. Краєвський, В. Сластьонін, В. Тамарін, А. Ходусов); психологічний (Н. Ліфінцева); технологічний (М. Левіна) та ін.

Зауважимо, що професійна культура педагога загалом та основні її складники інтенсивно досліджуються психолого-педагогічною наукою (С. Архангельський, О. Бондаревська, Н. Кузьміна, М. Левіна, А. Міщенко, В. Сластьонін, С. Щербаков та ін.) як проекція загальної культури, що виявляється в системі особистісно-професійних якостей та специфіці педагогічної діяльності. Останні наукові розвідки присвячені й різним аспектам методичної освіти педагога, де зацентровано увагу на взаємодії педагогіки й методики (І. Гребенев, М. Успенський); на вдосконаленні методичної підготовки вчителя початкової школи через розроблення системи методичних дій (А. Артемов, Л. Воловичева, В. Овчиннікова, М. Соловейчик та ін.), формування загально-методичних умінь як умов професійної підготовки вчителя-класовода (Г. Бельтюкова, Н. Істоміна, Л. Чернова та ін.), обґрунтування діагностики методичної готовності вчителя (Л. Нестеренко). Водночас констатуємо, що культурологічний аспект як чинник модернізації методичної освіти майбутнього педагога недостатньо задіяний.

Мета статті. У статті ми розглянемо окремі аспекти формування професійно-педагогічної культури майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема професійно-педагогічної культури складна й багатоаспектна. У розкритті змісту поняття «професійно-педагогічна культура» педагога за основу ми взяли ідеї В. Сластьоніна, який розглядає професійно-педагогічну культуру як складне системне утворення, що представляє собою впорядковану сукупність загальнолюдських ідей, професійно-ціннісних орієнтацій та якостей особистості, універсальних способів пізнання й гуманістичної технології педагогічної діяльності. Учений стверджує, що продуктивність педагогічної діяльності визначається ступенем оволодіння педагогом універсальними знаннями, що породжують особистість у біопсихосоціокультурних процесах. А це означає, що спеціалізація педагога в тій чи іншій галузі науки вторинна відносно соціогуманітарної, психолого-педагогічної та культурологічної бази [3; 5].

Ми розглядаємо культуру здоров'я як невід'ємну складову професійно-педагогічної культури майбутніх вихователів ДНЗ, яка є взаємообумовленим чинником формування мотивації до здорового способу життя. А здоровий спосіб життя сприяє розвитку професійно-педагогічної культури і культури здоров'я, є її підґрунтям і необхідною умовою, оскільки також формує соціальний імідж вихователя ДНЗ як здорової освітленої і культурної людини – зразка мотивованої здорової поведінки і професійної діяльності.

Поняття «професійно-педагогічна культура» стосовно викладачів вищих навчальних закладів уперше ввів у науковий обіг і сформулював І. Ісаєв. На думку вченого, професійно-педагогічна культура – це властивість особистості педагога-професіонала, умова й передумова ефективної педагогічної діяльності, узагальнений показник професійної компетентності викладача і мета професійного самовдосконалення [7].

На думку Т. Іванової, термін «педагогічна культура» ширший, ніж «професійна

культура». Педагогічна культура властива не тільки педагогам, але й спеціалістам інших профілів: «Педагогічна культура – це синтез духовного і професійного в людині, а головне, саме сформованість педагогічної культури дозволить передати, привити, сформувати ці якості у представників будь-якої професії» [5, с. 40]. І. Пальшкова вважає, що поняття «педагогічна культура» і «професійна культура» щодо вчителя варто розглядати як єдиний феномен, а саме як «професійно-педагогічна культура». На думку вченої «професійно-педагогічна культура – це особливий різновид педагогічної культури суспільства, в якому сконцентровано досвід спеціальної суспільної практики, організації навчання і виховання підростаючого покоління у закладах освіти для задоволення конкретних потреб певного суспільства, способів реалізації такої освітньо-педагогічної діяльності, соціальних вимог, що її нормують, та способів оволодіння цією діяльністю» [6, с. 39].

Професійно-педагогічна культура виступає як багатокомпонентний вид культури. Аналіз психолого-педагогічної літератури виявив, що основними особливостями, що характеризують професійно-педагогічну культуру педа-

гога, є особистісні якості педагога, розвинене педагогічне мислення й свідомість, творчий характер діяльності, ерудиція та інтелігентність, моральність і культура поведінки [9].

Під педагогічною культурою багато авторів розуміють інтегральну якість особистості педагога, що проектує його загальну культуру у сфері професії. До основних показників, за якими судять про професійно-педагогічну культуру, дослідники відносять високий професіоналізм, внутрішні властивості педагога, володіння методикою викладання, наявність культуротворчих здібностей, міру творчого присвоєння та перетворення накопиченого людством досвіду. Для того, щоб праця не викликала почуття дискомфорту й була ефективною, необхідно організувати сам процес праці. Однією з таких якостей є професіоналізм [11].

Розвиток професіоналізму взаємоумовлює розвиток професійної культури. В узагальненому вигляді різні підходи до розкриття змісту поняття «професійно-педагогічна культура» наведені в таблиці 1.

Формування професіоналізму відбувається за трьома основними напрямками:

1) зміна всієї системи діяльності, її функцій і ієрархічної будови; у ході вироблення

Таблиця 1

Погляди вчених на визначення поняття «Професійно-педагогічна культура»

П.І. автора	Зміст поняття
І. Ісаєв	– міра і спосіб творчої самореалізації особистості викладача ВНЗ у різних видах педагогічної діяльності і спілкування, спрямованих на засвоєння, передавання й створення педагогічних цінностей і технологій [8, с. 31].
А. Барабанщиков Е. Бондаревська	– норми, правила поведінки; – педагогічний такт; – техніка; – майстерність; – грамотність; – освіченість; – духовна своєрідність особистості; – власна педагогічна позиція у розв'язанні загальних завдань; – авторський педагогічний почерк; – індивідуальні переваги педагогічних систем, технологій, методик [2].
В. Сластьонін	– складна системна освіта, що є впорядкованою сукупністю загальнонародських ідей, професійно-ціннісних орієнтацій і якостей особистості, універсальних способів пізнання і гуманістичної технології педагогічної діяльності [9].
Л. Гребінкіна, Л. Байкова	– гармонія високорозвиненого педагогічного мислення, знань, відчуттів і професійної творчої діяльності, що сприяє ефективній організації педагогічного процесу [10].
М. Воробйов, В. Суханцева, Т. Іванова	– інтегральна якість особистості педагога, що проектує його загальну культуру у сферу професії [4].

відповідних трудових навичок відбувається рух особистості по щаблях професійної майстерності, розвивається специфічна система способів виконання діяльності, тобто формується особистісний стиль діяльності;

2) зміна особистості суб'єкта, що виявляється як у зовнішньому вигляді (моторика мови, емоційність, форми спілкування), так і у формуванні елементів професійної свідомості (професійної уваги, пам'яті, мислення і тощо), що в більш широкому плані може розглядатися як становлення професійного світогляду;

3) зміна відповідних компонентів установки суб'єкта відносно об'єкта діяльності, що проявляється в різних сферах: когнітивній, емоційній; практичній.

У когнітивній сфері – у рівні інформованості про об'єкт, ступінь усвідомлення його значимості.

У емоційній сфері – в інтересі до об'єкта, у схильності до взаємодії з ним і задоволеності від цього, незважаючи на труднощі;

У практичній сфері – в усвідомленні своїх реальних можливостей впливу на об'єкт, як результат – установка суб'єкта впливати на об'єкт замінюється на потребу у взаємодії, що дає підстави говорити про становлення професійної культури [1, с. 179].

Професіоналізм – це сукупність психологічних, психічних і особистісних змін, що відбуваються в людині у процесі оволодіння й

тривалого виконання діяльності, що забезпечують якісно новий, більш ефективний рівень розв'язання складних професійних завдань у нових умовах [1, с. 178].

Професіоналізм, безумовно, означає ефективність праці, тобто досягнення достатньо високого соціально значимого результату, який відповідає вимогам суспільства. Під час оцінювання ефективності праці доцільно розрізняти такі показники:

– об'єктивні, предметно-технологічні показники ефективності, продуктивність;

– суб'єктивні, психологічні, особистісні показники ефективності: сприйнятливості людини, активізація не тільки розумових, когнітивних здібностей людини, а також зрілість мотиваційно-вольових компонентів, зацікавленість людини працею і задоволеність процесом і результатом, психологічна цінність результату за величиною витрат особистісних ресурсів, ступінь напруженості психічних функцій і процесів, необхідних для досягнення потрібного результату.

Висновки. Виходячи із зазначеного вище відзначаємо, що професійна педагогічна культура – це є істотна характеристика особистості педагога та його діяльності, яка формується і розвивається у майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів за певних умов організації навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Баклицький І. О. Психологія праці : підручник / І. О. Баклицький. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : Знання, 2008. – 656 с.
2. Барабанщиков А. В. Проблемы педагогической культуры преподавателей вузов. / А. В. Барабанщиков // Совет. педагогика. – 1981. – № 7. – С. 72–75.
3. Введение в педагогическую культуру : учеб. пособие / [Е. В. Бондаревская, Т. Ф. Белоусова, Т. И. Власова и др.]; под общ. ред. Е. В. Бондаревской; Рос. акад. образования, Юж. отд.-ние; Рост. гос. пед. ун-т. – Ростов н/Д : РГПУ, 1995. – 170 с.
4. Воробьев Н. Е. О педагогической культуре будущего учителя / Н. Е. Воробьев, В. К. Суханцева, Т. В. Иванова // Педагогика. – 1992. – № 1–2. – С. 66–70.
5. Иванова Т. В. Культурологическая подготовка будущего учителя : монография / Т. В. Иванова. – К. : ЦВП, 2005. – 282 с.
6. Оржеховська В. М. Педагогіка здорового способу життя / В. М. Оржеховська // Шлях освіти. – 2006. – № 4. – С. 29–32.
7. Исаев И. Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / И. Ф. Исаев. – М. : Академия, 2002. – 208 с.
8. Исаев И. Ф. Теоретические основы формирования профессионально-педагогической культуры преподавателя высшей школы : автореф. дис. ... канд. пед. наук / И. Ф. Исаев. – М., 1993. – 33 с.
9. Основи валеології: навч. програма загальноосвіт. курсу для студентів всіх спец. пед. ВНЗ / С. Страшко, Л. Животовська, М. Гриньова, В. Шахненко, В. Мовчанюк, Л. Морозова-Хмарська, А. Ца-

ренко, В. Горащук // Інформаційний вісник Міністерства освіти і науки України. – К., 2001. – № 6. – С. 43–47.

10. Пальшкова І. О. Педагогіка: професійно-педагогічна культура вчителя : навч. посіб. / І. О. Пальшкова. – К. : Слово, 2011. – 192 с.

11. Радул В. В. Соціолого-педагогічний словник / В. В. Радул С. У. Гончаренко, М. М. Дубінка. – Кіровоград, 2004. – 304 с.